

راه‌کارهای مدیریت اقتصادی زنان در سبک زندگی اسلامی

soleymani.z77@gmail.com
agznfri12msher@gmail.com
solati@iki.ac.ir

طاهره سلیمانی / سطح سه گرایش فقه و اصول حوزه علمیة کوثر استان البرز
فهیمة شهایی / سطح دو حوزه علمیة کوثر استان البرز
یاسر صولتی / دانش‌آموخته حوزه علمیة قم
دریافت: ۹۷/۰۴/۰۵ پذیرش: ۹۷/۰۸/۲۷

چکیده

مسئله اقتصاد و کسب معاش، از ابتدایی‌ترین و ضروری‌ترین مسائلی است که همواره با زندگی نوع بشر همراه بوده و قسمت عمده‌ای از حیات انسانی را تشکیل می‌دهد. نظام اقتصادی حاکم بر خانواده باید به گونه‌ای باشد که بتواند با پیشرفت زندگی بشر در هر عصری، مشکلات و موانع موجود را برطرف کند. بدون تردید هریک از اعضای خانواده با تدابیر درست خویش در مدیریت اقتصادی خانواده نقش جدی دارند. در این میان نقش زنان با توجه به جایگاه و مسئولیت آنان از اهمیت برخوردار است. در نظام تربیتی اسلام، تنها تمکن مالی و اقتصادی نیست که آرامش را برای خانواده فراهم می‌سازد، بلکه خصایص نیکی مانند: قناعت و پرهیز از اسراف، پرهیز از تجمل، و اعتدال و میانه‌روی و... بسیار توصیه شده است. در شرایط نامناسب اقتصادی، قطعاً رفتار زن خانواده است که در نقش مادر و همسر می‌تواند برای سایر اعضای خانواده کند و آرامش و راحتی را برای خانواده به ارمغان بیاورد. پژوهش حاضر از حیث هدف، کاربردی و از حیث روش، توصیفی - تحلیلی است، و با استفاده از منابع و اسناد معتبر کتابخانه‌ای انجام گرفته است.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد، مدیریت اقتصادی، خانواده، سبک زندگی اسلامی.

مقدمه

قرار داده است. این مقاله منحصرأً به نقش زنان در اقتصاد خانواده پرداخته، و راه کارهای عملی را پیش روی خوانندگان قرار می دهد.

قیصری پور و غلامی پور (۱۳۹۴) در مقاله خود تحت عنوان: «اقتصاد خانواده در فرهنگ اسلام با تأکید بر نقش زن»، با معرفی اصول و مبانی فرهنگ و سبک زندگی اسلامی، و با تأکید بر نقش زن در اقتصاد خانواده، اثبات کرده اند که اقتصاد و اسلام، دو امر جداگانه ای نیستند، و به سبب پیوندی که بین این دو برقرار است، زنان مسلمان می توانند با تاسی از سیره عملی ائمه معصومان علیهم السلام به ویژه حضرت زهرا علیها السلام به عنوان یک زن، نقش مؤثری در سامان دهی و مدیریت اقتصادی خانواده و پرورش منابع نیروی انسانی جامعه اسلامی داشته باشند، در این مقاله علاوه بر تأکید نقش زن در اقتصاد خانواده، راه کارهای مناسبی برای تنظیم اقتصاد خانواده ارائه شده است. زن در جایگاه مدیر خانه و در مقام مشاور همسر خود، با تدبیر صحیح و به موقع، می تواند در برنامه ریزی و اولویت بندی نیازهای خانواده و بهینه سازی مصرف در خانه، نقش بسزایی ایفا کند، و از این طریق آرامش و رشد مادی و معنوی را برای خانواده خود به ارمغان آورد.

سیره حضرت زهرا علیها السلام به عنوان الگوی زنان مسلمان، در زمینه قناعت و عدم زیاده خواهی و فشار بر همسر برای رفع نیازهای غیرضروری به طور واضح وظیفه زنان جامعه را در این زمینه مشخص می کند. در واقع، در مدل ارائه شده از سوی اسلام، از یک سو، به مرد که نان آور خانواده است، دائماً به گشاده دستی و کسب رفاه برای اعضای خانواده توصیه شده است؛ و از سوی دیگر، به سایر اعضای خانواده، به ویژه زن، توصیه می کند که تعادل و میانه روی در مصرف را رویه خویش سازند، و از زیاده خواهی در امور غیرضروری، و چشم هم چشمی و تحمل گرایی بپرهیزند، و با پدر خانواده همکاری کنند. توجه به این گونه روایات نشان می دهد که مصرف و نگرش الهی حدودی دارد، که انسان را در رشد و تعالی فردی و جمعی یاری می دهد، و اگر از حدود آن کاسته شود و یا بر آن افزوده شود، نظام معیشت آسیب می بیند. امساک در هزینه کردن و محروم کردن دیگران از نعمت های الهی، بخل است؛ و زیاده روی در هزینه کردن، اسراف شمرده می شود. بنابراین، مصرف از هر دو سو

خانواده از مهم ترین واحدهای اجتماعی است که در همه جوامع بشری وجود داشته است. این سازمان اجتماعی اولین و بادوام ترین عامل تکوین جامعه انسانی است، و تأثیر قابل ملاحظه ای در رشد جسمانی، اجتماعی، اخلاقی، عاطفی، عقلانی و... جوامع بشری داشته است.

زنان به عنوان یکی از دو رکن اصلی خانواده، در پویایی، استحکام، امنیت، سازمان دهی، آرامش روانی و رشد ابعاد مختلف شخصیتی اعضای خانواده نقش اساسی و تعیین کننده ای دارند. زن می تواند به عنوان مدیر داخلی خانه، در نقش همسری و مادری، در بعد اقتصادی خانواده، تأثیر بسزایی داشته باشد و در پیشبرد خانواده به سوی سبک زندگی اسلامی نقش مهمی را ایفا کند. اگرچه زن و مرد هر دو در تحقق سبک زندگی اسلامی در حوزه اقتصاد خانواده مسئولیت دارند؛ اما نقش زن در جهت گیری های این نهاد عالی، از اهمیت زیادی برخوردار است.

مدیریت زن در اقتصاد خانواده در راستای مدیریت مرد است که شامل توجه به اقتصاد خانواده، تغذیه متناسب با توانایی مرد، و وادار نکردن مرد بر آنچه توانایی آن نیست، و دوری از اسراف است.

نقش مؤثر زن در اقتصاد خانواده و مدیریت او در سامان دهی وضعیت خانه بیانگر موقعیت و جایگاه اوست. زن یکی از دو رکن اساسی در خانواده پس از مرد است، و معاون او در امور خانواده است. مدیریت او در دخل و خرج، تهیه و مصرف کالاهای مورد نیاز می باشد که با یک برنامه ریزی دقیق می تواند برای زندگی اش تصمیم گیری کند.

موضوع راه کارهای مدیریت اقتصادی زنان در سبک زندگی اسلامی به طور مستقل مورد توجه محققان زیادی قرار نگرفته است؛ اما از معدود نویسندگانی که در بعضی از فصول کتاب های خود به موضوع مورد نظر این مقاله اشاراتی کرده اند، می توان موارد زیر را نام برد:

ماهر روزاده (۱۳۹۵)، در مقاله خود تحت عنوان «نقش مدیریتی زنان در خانواده» کارکردهای متفاوت زن و مرد در جامعه انسانی را به عنوان حکمت تفاوت ها در آفرینش معرفی کرده، و شاخصه های تکوینی زن، همچون: «عاطفی بودن»، «علاقه به مادربودن»، «علاقه مندی به زینت و آرایش»، و «روح اطاعت و تواضع زن»، از عوامل موفقیت او در نقش های مدیریتی او در خانواده را مورد بررسی

روش‌هایی است که بشر برای استفاده از منابع به‌منظور تولید کالاها و خدمات و توزیع آنها، جهت مصرف به کار می‌گیرد» (همان). اقتصاد خانواده از مهم‌ترین و حساس‌ترین مسائل خانواده به‌شمار می‌رود. بررسی‌ها نشان می‌دهد اساس و ریشه اکثر اختلافات، درآمد خانواده نیست؛ زیرا چه‌بسا خانواده‌هایی هستند که درآمدهای خوبی دارند، ولی به دلیل عدم رعایت اصول اقتصادی در زندگی و روی آوردن به تجملات، هیچ‌گاه روی خوش آرامش را نمی‌بینند و همواره بر نداشته‌های خود افسوس می‌خورند و احساس حقارت و ندراری می‌کنند، و کانون خانواده را با بحران مالی مواجه می‌کنند، که در این میان نقش زنان بسیار تأثیرگذار است، و عدم توجه به نقش آنان در این زمینه عواقب فراوانی به دنبال دارد.

روشن است که مصرف برای تأمین نیاز است، و نیازها هر روز تنوع و تعدد بیشتری می‌یابد. از طرف دیگر منابع درآمدی خانواده محدود است، بنابراین، زن باید با مدیریت صحیح، نیازها را طبقه‌بندی و تعیین اولویت کند، تا بین درآمد و هزینه‌ها تعادل ایجاد شود. در خانواده‌ای که اسلام ترسیم می‌کند، زن به عنوان همسر، مادر و مدیر برنامه‌ریزی معرفی شده، که نقش اصلی در تنظیم خرید و چگونگی مصرف، و در نتیجه، پویایی اقتصاد خانواده را دارد.

راه‌کارهای مدیریت اقتصادی خانواده

در هزینه کردن و مدیریت کردن در خانه، باید اصولی رعایت شود، که در ذیل به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱. اصل اولویت‌بندی در تخصیص درآمد

رعایت اولویت‌ها توسط زن در تخصیص درآمد و مصرف، در سبک زندگی اسلامی، برای دستیابی به الگوی مصرف مناسب و جلوگیری از نارسایی‌ها، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. ضرورت این کار برای خانواده‌هایی که درآمد محدودی دارند، نمود بیشتری پیدا می‌کند.

روشن است که انسان در زندگی، نیازمندی‌های گوناگونی دارد؛ برخی از این نیازمندی‌ها، نیازهای اساسی و ضروری زندگی است و برخی در درجه بعدی قرار می‌گیرد. براساس آموزه‌های دینی در شرایط عادی، تأمین نیازمندی‌های شخصی انسان در اولویت است. پس از آنکه نیازهای اولیه و اساسی افراد تأمین شد، رفع نیازهای دیگر در مراحل بعدی جای می‌گیرد. اسلام، نه‌تنها از پاسخ‌گویی

محدودیت دارد و تجاوز از آن نکوهیده است، و تنها به اعتدال و میانه‌روی در آن سفارش شده است. اقتصاد خانواده از مهم‌ترین و حساس‌ترین مسائل خانواده به‌شمار می‌رود. در حقیقت، می‌توان گفت که اقتصاد خانواده، طبق بررسی‌های به‌عمل‌آمده، اساس و ریشه اکثر اختلافات خانواده نیست؛ زیرا چه‌بسا خانواده‌هایی هستند که درآمدهای خوبی دارند، ولی به دلیل عدم رعایت اصول اقتصادی در زندگی، و روی آوردن به تجملات، هیچ‌گاه روی خوش آرامش را نمی‌بینند، و همواره بر نداشته‌های خود افسوس می‌خورند، و احساس حقارت و ندراری می‌کنند، و کانون خانواده را با بحران مالی روبه‌رو می‌کنند، که در این میان، نقش زنان بسیار تأثیرگذار است، و عدم توجه به نقش زنان در این زمینه عواقب فراوانی به‌همراه دارد. یکی از مسائلی که در اثر این عدم توجه دامن‌گیر بسیاری از خانواده‌ها شده، روی آوردن زنان به تجمل‌گرایی است، که تبعات فراوانی در ابعاد فردی، اجتماعی و خانوادگی به‌همراه خواهد داشت. بررسی راه‌کارهای عملی بهبود مدیریت اقتصادی زنان در خانواده، از جمله موضوعاتی است که در علوم هم‌چون: علوم اجتماعی، اخلاقی، و قرآن، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

به‌طور کلی پژوهشی که این راه‌کارها را به‌طور جامع مورد بررسی قرار داده باشد، یافت نشد؛ بنابراین، در این تحقیق، راه‌کارهای عملی بهبود مدیریت اقتصادی، به‌طور جامع، مورد بررسی قرار گرفت.

در این تحقیق به دنبال پاسخ‌گویی به این سوالات هستیم که: ۱. راه‌کارهای عملی بهبود مدیریت اقتصادی زنان در خانواده چیست؟ ۲. اصولی که در هزینه کردن باید رعایت شود، کدام‌اند؟ براین اساس، تحقیق حاضر به مسئله راه‌کارهای عملی بهبود مدیریت اقتصادی زنان در خانواده پرداخته است؛ و اصولی را که در هزینه کردن باید رعایت کرد، مانند: اولویت‌بندی در تخصیص درآمد، قناعت، اعتدال و میانه‌روی، پرهیز از اسراف و... بررسی کرده است.

۱. مبانی نظری

اقتصاد در لغت به معنی «قصد» یعنی میانه‌روی در چیزی که دو طرف افراط و تفریط دارد، مثل جود یا بخشش که میان حالت زیاده‌روی و بخل قرار دارد (راغب اصفهانی، ۱۳۷۴، ص ۱۹۷).

اما اقتصاد در اصطلاح، به معنای «بررسی، ارزیابی و انتخاب

مرغوب‌ترین مواد را به اندازه نیاز خانواده تهیه کند و از این طریق، ضمن تأمین سلامت افراد خانواده، با دوری از اسراف و تبذیر، بخشی از درآمد خانواده را صرفه‌جویی کند.

۱-۲. پوشاک

لباس، زینت بدن و پوشش و حفاظ آن از گرما و سرما است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَارِي سَوْآتِكُمْ...» (اعراف: ۳۶)؛ ای فرزندان آدم، در حقیقت، ما برای شما لباسی فرو فرستادیم که عورت‌های شما را پوشیده می‌دارد و [برای شما] زینتی است. زن باید توجه داشته باشد که بخش دیگری از هزینه خانواده به تهیه پوشاک تعلق می‌گیرد؛ لباس مانند خوراک نیست که پی‌درپی برای آن هزینه شود. اگر زن برای اعضای خانواده لباس‌هایی بادوام تهیه کند، مدت استفاده از آنها نیز طولانی خواهد بود؛ در نتیجه در هزینه‌ها صرفه‌جویی می‌شود. البته در بعضی از روایات، داشتن لباس‌های متعدد، برای حفظ آبرو و موقعیت اجتماعی و استفاده به‌جا و منظم از تمامی آنها، خارج از اسراف شمرده شده است.

اسحاق بن عمار می‌گوید: به امام صادق علیه السلام گفتم: «هو من می‌تواند دو دست لباس داشته باشد؟ فرمود: آری... و همین‌طور تا بیست جامه پرسیدم؛ فرمود آری، و این اسراف نیست، اسراف آن است که لباسی را که برای مهمانی و حفظ آبروست در خانه و وقت کار پیوشی» (طبرسی، ۱۳۸۵، ص ۱۸۷).

البته باید زن در خانواده به همسر و فرزندان خاطر نشان کند که بهترین لباس، آن لباسی است که انسان را بپوشاند و محفوظ بدارد؛ نه لباسی که انسان پیوسته خود را به خاطر آن به رنج و زحمت بیندازد و بخواهد آن را حفظ کند. لباس اگر گران‌قیمت بود، و یا خیلی نازک یا سفید و چرک‌بردار شد، آسایش و راحتی را از انسان سلب می‌کند، و تمام فکر و خیال او صرف حفظ آن خواهد شد. علاوه بر این، جنس و شکل لباس در روحیه انسان مؤثر است، و باید لباسی انتخاب کند که افکار او را به سوی معنویت و قرب به خدا سوق دهد، و وسیله هدایت و اطاعت و بندگی او گردد (مصطفوی، ۱۳۸۲، ص ۳۱).

مادر خانواده باید توجه داشته باشد که هر لباسی در جای مخصوص خود استفاده شود؛ تا به این وسیله از کهنه‌شدن و از بین رفتن سریع لباس، جلوگیری شود و درآمد خانواده برای برطرف شدن نیازهای ضروری‌تری به مصرف برسد.

معقول به تمامی احتیاجات طبیعی انسان منع نکرده، بلکه بر تأمین کامل و صحیح تمامی خواسته‌های مادی و جسمی او پا فشاری و تأکید هم دارد (موسوی کاشمری، ۱۳۸۸، ص ۱۸۰).

مهم‌ترین نیازهایی که خانواده دارد و زن باید در اولویت قرار دهد عبارتند از:

۱-۱. تغذیه

از نیازهای اساسی خانواده، که زن باید در هزینه‌ها به آن توجه داشته باشد و بخشی از درآمد خانواده را به آن اختصاص دهد، نیاز به غذاست. عامل تغذیه، از مهم‌ترین عوامل حفظ بقا برای هر موجود زنده، از جمله انسان، است. نیاز انسان به آب و غذا آنچنان زیاد است که بدون آن بیش از چند روزی را نمی‌توان زنده ماند. خداوند، مخازن طبیعت را سرشار از مواد مختلف مورد نیاز انسان قرار داده، و شاید به دلیل تنوع در خوردنی‌ها و بهره‌مندی هر چه بیشتر بندگان، تمامی آن را در یک ماده جمع نکرده، بلکه آنها را در انواع گوناگون غذاها و میوه‌ها و غیر آن توزیع کرده است، و به انسان اجازه بهره‌برداری از مواد متنوع غذایی، برای تأمین تمامی نیازمندی‌های خویش را داده است. حتی برای ادامه حیات بشر به او فرمان «اکل و شرب» نیز صادر فرموده است، و کسانی که نعمت‌ها و رزق‌های پاک خداوند را بر خود و دیگران تحریم می‌کنند، به عقاب و بازخواست وعده داده است.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ» (اعراف: ۳۲)؛ (ای پیامبر) بگو: زیورهایی را که خدا برای بندگانش پدید آورده، و (نیز) روزی‌های پاکیزه را چه کسی حرام گردانیده؟ بگو: این (نعمت‌ها) در زندگی دنیا برای کسانی است که ایمان آورده‌اند و روز قیامت (نیز) خاص آنان می‌باشد. این‌گونه آیات (خود) را برای گروهی که می‌دانند به روشنی بیان می‌کنیم.

بنابراین، اولویت اول در هزینه خانواده، تأمین نیازهای غذایی است؛ زیرا اگر نان و ماده غذایی نباشد و انسان نخورد و نیاشامد و تغذیه و تقویت نکند، نمی‌تواند زنده بماند و نیرو داشته باشد و به طهارت و عبادت و خدمت و دیگر کارها بپردازد (حکیمی، ۱۳۸۰، ج ۳، ص ۲۹۲).

زن باید به این نیاز توجه ویژه داشته باشد، و سالم‌ترین و

۱-۳. بهداشت و درمان

هزینه بهداشت و درمان نیز از جمله هزینه‌هایی است که زن باید آن را در اولویت قرار دهد. هزینه برای بهداشت به مراتب به صرفه‌تر از پرداخت هزینه درمان است و باعث جلوگیری از ایجاد بیماری‌ها و هزینه‌های گران درمان می‌شود.

پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: «النظافة من الإيمان» (پاینده، ۱۳۸۲، ص ۷۹۱)؛ نظافت بخشی از ایمان است. بهداشت و نظافت، علاوه بر پاکیزگی و جلوگیری از مبتلا شدن افراد به بیماری‌های مختلف، یکی از راه‌های جلب روزی است.

امام صادق ﷺ فرمودند: «شستن ظرف و جارو کردن آستانه خانه، روزی را جلب می‌کند» (مستغفری، ۱۳۸۵، ص ۱۳۹).

زنان در خانواده نقش مهمی در ایجاد و تقویت رفتارهای صحیح بهداشتی در داخل و خارج خانه دارند. نظافت عمومی اتاق‌ها و فضای خانه، تهیه غذای بهداشتی، نظافت آشپزخانه، که کانون مهمی برای تکثیر میکروب‌هاست، استحمام فرزندان، و عادت دادن آنها به نظافت دائمی، موجب جلوگیری از بسیاری از بیماری‌ها می‌شود و از تحمیل هزینه‌های گزاف بر خانواده جلوگیری می‌کند (کشوادی، ۱۳۸۷، ص ۵۵). بنابراین، زن باید با مدیریت خلاق خود در خانه، همواره هزینه‌ها را به حداقل برساند و با همان امکاناتی که در اختیار دارد، برای رسیدن به اهداف خانواده تلاش کند.

۱-۴. مسکن

از مهم‌ترین نیازها، و ضروری‌ترین آنها برای هر موجود زنده، به‌ویژه انسان، که به جهت خصوصیات طبیعی‌اش در معرض آفات و خطرات بیشتری قرار دارد، مسکن مناسب است، که در ردیف اول نیازمندی‌ها و خواسته‌های او واقع شده است (موسوی کاشمری، ۱۳۸۸، ص ۱۹۰).

در روایات برخورداری از مسکن و جان‌پناه مناسب، از حقوق مسلم هر فردی شناخته شده است. در برخی روایات سخن از داشتن منزل وسیع است، که از سعادت انسان و همچنین پرهیز از ساخت و سکونت در منزل کوچک و تنگ که از نادانی و حماقت شخص شمرده شده است.

پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: «از سعادت شخص مسلمان، مسکن وسیع است» (حرعاملی، ۱۴۰۹، ص ۳۰۱). از این رو، خانواده باید بخشی از درآمد خود را با صرفه‌جویی، صرف تهیه مسکن کند. چون امروزه تهیه مسکن به سادگی ممکن نیست، زن باید با دوراندیشی و

قناعت در زندگی و تربیت فرزندان ساده‌زیست و کم‌توقع، به پس‌انداز مال اقدام کند، و از این طریق در تهیه مسکن یاری‌گر همسر خود شود. البته خانواده‌ها می‌توانند مدتی در مناطقی که هم از نظر بهای مسکن و هم از نظر مواد غذایی و پوشاک به صرفه است، اجاره‌نشینی کنند، تا بتوانند با پس‌انداز، مسکن مناسبی تهیه کنند.

۲. قناعت

قناعت از آموزه‌های اقتصادی اسلام است. قناعت یعنی: اکتفا به اندک و راضی بودن به آنچه داری و عدم چشم‌داشت به امکاناتی که در دست دیگران است (راغب اصفهانی، ۱۳۷۴، ص ۲۵۲). معنای قناعت ترک فعالیت نیست، بلکه انسان قانع به قدر توان فعالیت می‌کند و به آنچه نصیبش می‌شود، رضایت دارد. فرد قانع، همانند شخص حریص فعالیت می‌کند؛ اما موضعش در برابر نتیجه، با او تفاوت دارد. چنین انسانی، شاکر آفریدگار است و خود را با ارزش‌تر از آن می‌داند که برای تصاحب مالی اندک، از هر راهی اقدام نماید، و به هر کسی رو بزند. او در آرامش به سر می‌برد، غصه بیجا نمی‌خورد و چون مصرفش کم است، بر انفاق و پس‌انداز توانایی دارد. تحملش در سختی‌ها بالاست. به این ترتیب، قناعت سبب ساخته شدن آدمی است. زنان باید در هزینه‌ها توجه ویژه به این امر داشته باشند؛ زن قانع، در وهله اول نیازهای خانواده را شناسایی می‌کند. نیازهای واقعی را از نیازهای کاذب جدا می‌کند و بین نیازهای واقعی، اولویت‌گذاری می‌کند (علاسوند، ۱۳۸۷، ص ۴۹).

ابوسعید خدری روایت کرده است: «یک روز صبح علی ﷺ به فاطمه ﷺ فرمود: آیا غذایی نزد تو هست تا از آن تناول کنیم؟ حضرت فاطمه ﷺ گفت: قسم به آن کسی که پدرم را به نبوت و تو را به وصایت و خلافت گرامی داشت، چیزی نزد من نیست تا آن را در اختیار تو بگذارم. دو روز است که آنچه داشته‌ایم، به‌رغم نیاز خود و حسن و حسینم، به دیگران داده‌ایم. پس علی ﷺ فرمود: ای فاطمه، چرا مرا از این قضیه آگاه نکردی تا غذایی برایتان تهیه کنم؟ حضرت فاطمه ﷺ پاسخ داد: ای ابا الحسن، من از خدای خود حیا دارم که تو را بر کاری تکلیف کنم که بر آن قادر نیستی» (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۶، ص ۳۴۵).

از این حدیث ارزشمند، به دست می‌آید که بازگو نکردن نیازها نزد همسر، به‌ویژه هنگامی که تأمین آن برای او ممکن نیست، از مصادیق بارز قناعت و موجب آرامش هر چه بیشتر زندگی مشترک خواهد بود.

نتایج و آثار قناعت در روایات

الف) آسایش و راحتی

اولین ثمره شیرین قناعت، آسایش و راحتی است. هنگامی که فرد به آنچه در اختیار دارد، اکتفا می‌کند و در زندگی، خود را متناسب با امکانات موجود، اداره می‌کند، سختی بسیاری از امور، همچون فعالیت‌های طاقت‌فرسا، نگرانی از کمبودها، اظهار نیاز به دیگران و... را از خود دور می‌کند.

رسول خدا ﷺ فرمودند: «... الْقَنَاعَةُ رَاحَةٌ» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۶۷ ص ۱۷۳)؛ قناعت راحتی است.

انسان به دلیل اینکه فکر می‌کند هرچه بیشتر داشته باشد، رضایت‌مندی بیشتری خواهد داشت، حریص می‌شود. اگر شناخت خود را اصلاح کند و بداند احساس رضایت چیزی نیست که بتوان آن را از بیرون به دست آورد، بلکه باید نوع نگاه خود را اصلاح کند، کمتر حرص می‌زند. احساس بی‌نیازی، دنیایی از رضایت، آرامش و خرسندی را به ارمان می‌آورد. آرامشی که به انسان سلامتی بدن ارزانی می‌کند. براین اساس، رابطه‌ای مستقیم بین آرامش روانی و سلامت جسمانی وجود دارد (علاسوند، ۱۳۸۷، ص ۵۲).

ب) قناعت دارایی است

فردی که قناعت می‌کند هیچ‌گاه دچار فقر نمی‌شود، و همیشه سعی می‌کند با اندک پس‌اندازی که دارد امور خود را بگذراند.

خداوند متعال به حضرت داوود فرمودند: «بی‌نیازی را در قناعت قرار دادم، درحالی که مردم آن را در زیادی مال جست‌وجو می‌کنند، اما نمی‌یابند» (ابن‌فهد حلّی، بی‌تا، ج ۱، ص ۱۵).

رسول خدا ﷺ فرمودند: «القناعة مال لا ینفد» (قضاعی، ۱۳۶۱، ص ۲۱)؛ قناعت مالی پایان‌ناپذیر است.

از روایات استفاده می‌شود که قناعت، خود ثروت است. انسان قانع در اولین قدم به داشته‌هایش می‌نگرد، نه آنچه ندارد؛ زیرا نداشته‌ها نامحدود و پایان‌ناپذیرند.

۳. اعتدال و میانه‌روی در مصرف

اسلام، همان‌گونه که در همه ابعاد زندگی، انسان‌ها را به میانه‌روی توصیه کرده، درباره مصرف نیز به اعتدال توصیه کرده، و از افراط و تفریط در این باره منع کرده است.

امیرمؤمنان علیؑ می‌فرماید: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا أَلْهَمَهُ الْاِقْتِصَادَ وَ حُسْنَ التَّدْبِيرِ وَ جَنَّبَهُ سُوءَ التَّدْبِيرِ وَ الْاِسْرَافَ» (لیثی واسطی، ۱۳۷۶، ص ۱۳۱)؛ هر گاه خداوند بخواهد به بنده‌ای خیر برساند، میانه‌روی و تدبیر نیکو را به او می‌آموزد.

از آنجاکه اصل مصرف با غریزه و طبیعت انسان همسو است و انسان به طور طبیعی و غریزی به مصرف‌گرایی دارد، دین مقدس اسلام نیازی نمی‌بیند که به مصرف توصیه کند؛ اما چون لذت مصرف، زمینه‌ساز انواع لغزش‌ها، اسراف‌ها و فخرفروشی‌هاست، ضرورت صرفه‌جویی در مصرف، توصیه دائمی آموزه‌های قرآنی و روایی است، تا بر اثر رعایت این اصل، پیروان اسلام همزمان با استفاده از اصل لذت مصرف از مصرف‌زدگی نیز دوری کنند، و با سامان دادن به مصرف خویش، خوشبختی دنیا و آخرت را کسب کنند.

رعایت میانه‌روی در زندگی توسط زن، موجب ساماندهی امور اقتصادی و کاهش هزینه‌ها و در نتیجه پیشگیری از فقر و عقب‌ماندگی در خانواده می‌شود.

امیرمؤمنان علیؑ می‌فرماید: «حُسْنُ التَّدْبِيرِ يُنْمِي قَلِيلَ الْمَالِ وَ سُوءُ التَّدْبِيرِ يُفْنِي كَثِيرَهُ» (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق، ص ۳۴۵)؛ تدبیر نیکو، مال کم را رشد می‌دهد و تدبیر بد، مال زیاد را از بین می‌برد.

بنابراین، زن با مدیریت صحیح و نظارت بر هزینه‌ها و اعتدال در مصرف، می‌تواند از به وجود آمدن فقر در خانواده جلوگیری کند، و روش صحیح مصرف را به فرزندان بیاموزد. زندگی‌ای که در آن میانه‌روی رعایت نشود، زیاد دوام نخواهد آورد و طولی نخواهد کشید که از هم خواهد پاشید.

۴. پرهیز از اسراف و تبذیر

اسراف به معنای خارج شدن از حد اعتدال است، بی‌آنکه چیزی را ظاهراً ضایع کند و از بین ببرد. اسراف یعنی هرگونه تجاوزی که از حد خود بگذرد. اما غالباً این کلمه در مورد هزینه‌ها و خرج‌ها گفته می‌شود (حیدری نراقی، ۱۳۸۴، ج ۱، ص ۳۱۲).

تبذیر نیز در اصل، به معنای «پراکنده ساختن و جدا کردن چیزی» است که از «پاشیدن بذر در زمین» گرفته شده، و سپس به معنای نابود کردن و هدر دادن مال، و به تعبیر عامیانه «ریخت و پاش» به کار رفته است (راغب اصفهانی، ۱۳۷۴، ص ۱۱۴).

براین اساس، اسراف با تبذیر معنای نزدیکی دارد؛ با این تفاوت

خویشاوندان خود باشند و سعی کنند، از ریخت و پاش‌های بیهوده جلوگیری کنند (غلام جمشیدی، ۱۳۸۸، ص ۲۴۷).

صرفه‌جویی حد وسط میان افراط و تفریط است، که زن مسلمان باید زندگی خود را بر آن بنا نهد. زن با صرفه‌جویی، در مصرف دقت و مراقبت خواهد کرد، و از تلف شدن امکانات جلوگیری می‌کند، تا بهتر از آنها استفاده شود.

پیامبر ﷺ می‌فرماید: «از برکات اخلاقی و فکری زن خوب این است که هزینه و مخارجش کم باشد و در اداره خانه صرفه‌جویی نموده و یاور و همکار شوهرش باشد» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۳۰۱، ص ۲۳۱).

کدبانویی که در زندگی مشترک خود، قانع است، به مقدار ناچیزی از وسایل زندگی، و در حد ضرورت بسنده می‌کند و بر آنچه در توان همسرش است، رضایت دارد. مادر الگوی خوبی برای اعضای خانواده، بخصوص فرزندان است. او با رفتار، کردار و گفتار و اندیشه خود فرزندان را به پیروی از رفتار مطلوب فرا می‌خواند. اگر مادر مصرف‌گرا باشد، نمی‌تواند در اصلاح الگوی مصرف خانواده نقش مؤثری ایفا کند (دبیرخانه ستاد مرکزی همایش اندیشه راهبردی زن و خانواده، ۱۳۹۲، ج ۱، ص ۴۴۳).

تنها هدف جلوگیری از اسراف، امکان کمک به تهیدستان نیست؛ بلکه احترام به نعمت‌های الهی، تقویت بنیه مالی خانواده و جامعه، و تأمین رفاه و آسایش نیز از دیگر اهداف جلوگیری از اسراف است.

۵. پرهیز از تجمل‌گرایی

تجمل‌گرایی، به معنای روی آوردی بیش از حد به مادیات و گردآوری اشیاء و لوازم غیرضروری و دل بستن به آنهاست؛ به گونه‌ای که این عمل، برای انسان‌ها به هدف تبدیل شود؛ زیرا انسان به هر نوع کمالی گرایش دارد و از نقص و کمبود گریزان است. بنابراین استفاده از زینت و زیبایی، اگر در حد اعتدال باشد، هیچ اشکالی ندارد. ولی بسیاری از زنان در جریان زندگی، راه افراط را در پیش می‌گیرند و به بهانه‌های گوناگون رو به تجمل‌گرایی می‌آورند (نریمانی، ۱۳۹۱، ص ۳۲).

امروزه، در اغلب زنان روحیه قناعت و ساده‌زیستی از بین رفته، و همه به طور نسبی و در حد وجودی خود، تجمل‌گرا شده‌اند. به همین نسبت میزان عواطف انسانی نیز کاهش یافته است.

خداوند متعال در این باره می‌فرماید: «اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَبِيبٌ وَلَهُمْ وَرِيبَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ...» (حدید: ۲۰).

که اسراف زیاده‌روی در مصرف است، ولی تذبذب، هدر دادن مال و اتلاف آن است. برای نمونه، اگر کسی هنگام صرف غذا و پس از آنکه به مقدار کافی غذا خورد، باقی‌مانده آن را به زور بخورد، اسراف کرده است؛ اما اگر آن را دور بریزد، تذبذب نموده است.

واژه اسراف در مورد تمام نعمت‌های الهی، مانند: خوردنی‌ها، آشامیدنی‌ها، پوشیدنی‌ها، حتی وقت و زمان و... به کار می‌رود. اسراف، فقط به جنبه کمی و اندازه بهره‌وری از مال و ثروت و نعمت‌های الهی محدود نمی‌شود؛ بلکه عدم مصرف بهینه نیز از مصادیق اسراف است.

اسراف، از نظر حق، کاری شیطانی و امری ناپسند و برنامه‌ای مطابق با هوای نفس و شهوات حیوانی است (انصاریان، ۱۳۸۷، ص ۵۱). در حقیقت آن قسمت از مخارج و هزینه‌هایی که با موقعیت اجتماعی و شئون زندگی انسان موافق و سازگار است، مصرف متعارف، و آنچه از این حد و مقدار تجاوز کند، اسراف و زیاده‌روی است، و موجب غضب پروردگار خواهد بود. اسراف مفهومی است که در افراد مختلف و اوضاع گوناگون و اجتماعات مختلف مصادیق متفاوت و مختلفی می‌یابد، مثلاً ممکن است پوشیدن لباس و یا خوردن غذایی خاص در شرایطی که در جامعه، نیازمند و محتاج وجود ندارد، اسراف نباشد؛ اما همان پوشاک و خوراک در جامعه‌ای فقیر، یا زمانی خاص، اسراف محسوب شود. به همین دلیل، معیار و مقدار معینی برای اسراف نمی‌توان در نظر گرفت (خلیل‌پور، ۱۳۹۴، ص ۲).

پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: «مَنْ اقْتَصَدَ فِي مَعِيشَتِهِ رَزَقَهُ اللَّهُ وَ مَنْ بَدَّرَ حَرَمَةَ اللَّهِ» (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۵، ص ۲۷۷)؛ کسی که در مصرف هزینه زندگی، اعتدال ورزد، خداوند به او روزی می‌دهد و کسی که اسراف و بریز و پیاش کند، خداوند او را از نعمت‌هایش محروم سازد.

اگر زن در خانواده مُسْرِف باشد، خانواده از نظر اقتصادی بسیار ضربه می‌خورد. امروزه خانواده‌ها اصل را بر اسراف نهاده‌اند و آن را برای خود، امری پسندیده می‌پندارند. مصرف‌گرایی در زنان مذموم و باعث به هدر رفتن سرمایه‌های خانواده است. زیاده‌روی در خوراک و پوشاک، مواد دارویی، مصرف بی‌رویه آب و برق و گاز و تلفن، تهیه لوازم لوکس و تجملاتی، همه از مصادیق اسراف و حرام است (دبیرخانه ستاد مرکزی همایش اندیشه راهبردی زن و خانواده، ۱۳۹۲، ج ۱، ص ۴۴۲).

زنان به عنوان مهم‌ترین عنصر در خرج و مخارج و هزینه‌های زندگی، می‌توانند در خانواده الگوی مناسبی برای فرزندان و

می‌دهند؛ درحالی‌که اگر واقعیات زندگی و توانایی‌های فردی خود را بپذیرند و کمتر به نظرات دیگران در مورد خود توجه کنند، دچار عارضه چشم و هم‌چشمی نخواهند شد (نوروزی، ۱۳۹۳، ص ۳).

چشم و هم‌چشمی در زنان بیشترین اسراف را در خانواده‌ها در پی دارد. آنان به لحاظ اینکه بیشترین هزینه‌ها را در خانواده مدیریت می‌کنند، نقش مؤثری در خرید لوازم خانه و ریخت و پاش در این زمینه دارند. چشم و هم‌چشمی، اصلاح الگوی مصرف در خانواده‌ها را خدشه‌دار می‌کند. زنان باید باور داشته باشند، که خوشبختی حقیقی و رستگاری واقعی، در قناعت، رضایت به داشته‌ها و پرهیز از چشم و هم‌چشمی و شکرگزاری از نعمت‌های خداوند است، که احساس آرامش روحی و آسایش وجدان را به دنبال دارد. این عوامل، خانواده‌ها را از قرار گرفتن در آلودگی‌های چشم و هم‌چشمی حفظ می‌کند و آنان را از آسیب‌های ناشی از مقایسه ظواهر زندگی خود با دیگران در امان می‌دارد (حیدری، ۱۳۸۷، ص ۱۸۵).

امام باقر^ع در این باره می‌فرماید: «ایاک آن تطمح بصرک إلی من هو فوقک» (کلینی، ۱۳۷۹، ج ۲، ص ۱۳۷)؛ زینهار که چشم خود به زندگی بالاتر از خود بدوزی.

متأسفانه عاملی که موجب می‌شود، چشم و هم‌چشمی در بین برخی زنان، شیوع پیدا کند، رقابت ناسالم برخی زنان در معاشرت‌هاست؛ یعنی زنانی که از حیث امکانات مادی و معنوی دچار کمبود هستند، بدون در نظر گرفتن اوضاع اقتصادی و خانوادگی خود به دنبال نیازهای غیرواقعی می‌روند، و در برگزاری مهمانی‌ها سعی می‌کنند، که بهترین وسائل را تهیه کنند، تا بتوانند با دیگران رقابت کنند. در این میان رسانه‌های جمعی، به‌ویژه تلویزیون و فیلم‌های سینمایی نیز به این پدیده بیشتر دامن می‌زنند؛ تا جایی که چشم و هم‌چشمی و تقلید از لباس شروع می‌شود و به تدریج در تمام زمینه‌ها از قبیل مجالس میهمانی، معاشرت‌ها و رفت‌وآمدها و وسائل زندگی تأثیر می‌گذارد.

۷. ساده‌زیستی

یکی از موضوعاتی که در زندگی فردی و اجتماعی و مادی و معنوی انسان تأثیر بسزایی دارد، ساده‌زیستی است؛ که متأسفانه امروزه کمتر به آن توجه می‌شود. درحالی‌که در فرهنگ دینی، یکی از ارزش‌های متعالی به حساب می‌آید. راه مبارزه با حرص، آز، و زیاده‌خواهی، بهره‌مندی از روح ساده‌زیستی است. این روحیه که از الطاف

بدانید که زندگی دنیا در حقیقت بازی و سرگرمی و آرایش و فخرفروشی شما به یکدیگر و فزون‌جویی در اموال و فرزندان است.

هنگامی که سبک زندگی تغییر کند و اعضای خانواده به دنبال تجمل و مُد و چشم و هم‌چشمی باشند؛ طبیعی است با یک درآمد عادی نمی‌توان به خیلی از انتظارات پاسخ داد. اینجاست که منبع درآمدها تغییر می‌کند، از مشروعیت فاصله می‌گیرد و در نتیجه باعث ورود اموال شبهه و حتی حرام به سفره خانواده می‌شود.

ریشهٔ تجمل‌گرایی در اموری چون حسادت، احساس حقارت، تکبر و تفاخر نهفته است. زنانی که دچار چنین بیماری روانی هستند، زندگی خود را به سمت‌وسوی تجمل‌گرایی می‌کشانند و زمینه‌ساز اسراف و تبذیر می‌شوند (نریمانی، ۱۳۹۱، ص ۳۴).

پیامبر اکرم^ص می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عَبْدٍ أَنْ بَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَيْهِ» (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۴، ص ۱۵۹)؛ همانا وقتی خداوند نعمتی به بنده‌ای داد، دوست دارد اثر نعمتش را بر او ببیند.

با توجه به حدیث فوق، خداوند و پیشوایان دینی بر استفاده درست از نعمت‌ها تأکید می‌کنند تا نعمت‌ها قدر دانسته شوند و نباید با تجمل‌گرایی باعث از بین رفتن آنان شد. استفاده از نعمت‌ها اگر از حد معمول فراتر رود و به افراط کشیده شود، به امری ناپسند و نامعقول تبدیل خواهد شد، که نه‌تنها مورد پسند دین مبین اسلام نیست، بلکه به دلیل گرفتار شدن افراد در دام اسراف و تبذیر نیز نکوهش شده است (رشیدپور، ۱۳۸۱، ص ۵۶).

۶. پرهیز از چشم و هم‌چشمی

چشم و هم‌چشمی به این دلیل است که فرد به بلوغ فکری کامل نرسیده است. در واقع چنین فردی ضعف درونی خود را با ظواهر بیرونی جبران می‌کند، اما در نهایت، هیچ‌گاه راضی نمی‌شود. این صفت گرچه کم و بیش بین همه افراد جامعه مشاهده می‌شود؛ ولی در میان زنان شیوع بیشتری دارد. برخی از زنان، کمال خود را در وسایل و اشیای اطرافشان می‌بینند و تصور می‌کنند هرچه وسایل زندگی آنها شیک‌تر و گران‌قیمت‌تر باشد، بیشتر مورد احترام و اکرام قرار می‌گیرند. زنانی که بیش از حد در پی کسب اطلاع از نظرات دیگران نسبت به خود هستند و تلاش می‌کنند، تا همان‌طور که دیگران دوست دارند، در مقابل آنها ظاهر شوند، از واقعیات شخصیتی و توانایی‌های خود غافل‌اند و معیار خود را تأیید دیگران قرار

نداشتن تدبیر لازم در تخصیص درآمد و مصرف توسط زن، باعث اتلاف سرمایه‌های مادی خانواده‌ها می‌شود و دستیابی به رفاه و آسایش را دشوار یا ناممکن می‌سازد. اهمیت این موضوع در بعد اقتصادی، و به تبع آن در دیگر ابعاد زندگی، تا آنجاست که در روایات از آن به عنوان «نیمی از ابزار تأمین زندگی» و نشانه ایمان و کمال شخص یاد شده است.

امام باقر^ع می‌فرماید: «الْكَمَالُ كُلُّ الْكَمَالِ التَّقِيُّ فِي الدِّينِ وَ الصَّبْرُ عَلَى النَّائِبَةِ وَ تَقْدِيرُ الْمَعِيشَةِ» (کلینی، ۱۳۷۹، ج ۱، ص ۳۲): همه کمال انسانی در سه چیز است: خوب فهمیدن دین، صبر نمودن بر مصیبت، و تقدیر معیشت.

برخی زنان به محض دریافت درآمد، بدون برنامه آن را خرج می‌کنند، و این امر سبب کسری بودجه خانواده در هرماه و لزوم استفاده از وام و قرض می‌شود. برنامه‌ریزی برای هزینه خانواده موجب خواهد شد نه تنها خانواده با کمبود بودجه مواجه نشود؛ بلکه اضافه درآمد نیز داشته باشد. در بودجه خانواده، لازم است مخارج طبقه بندی شوند و اموری که اهمیت بیشتری دارند در اولویت قرار گیرند، و اضافه درآمد، صرف خرید کالاهای غیر ضروری و تجملی نشود (رضایی آهوانویی، ۱۳۹۰، ص ۱۶۱).

بنابراین، برای رسیدن به موازنه دخل و خرج، داشتن برنامه‌ای اقتصادی لازم است. به سبب آنکه شیوه‌های رفتاری خانواده، به ویژه مادر، تأثیر بسزایی بر فرزندان دارد؛ باید الگویی صحیح در خانواده نهادینه شود تا به صورت سلسله‌ای به جامعه و خانواده‌های آینده منتقل شود.

نتیجه‌گیری

در سبک زندگی اسلامی، نهاد خانواده به صورت یک سیستم به هم پیوسته است، که هریک از اعضای آن متناسب با جایگاه و نقشی که دارند بر یکدیگر اثر می‌گذارند. در میان اعضای خانواده، زن مهم‌ترین نقش را دارد و می‌تواند با به کارگیری اصول و روش‌های مؤثر در تربیت، در رشد، پرورش و تحول شخصیت فرزندان و خانواده در سبک زندگی اسلامی سهمی بسزا داشته باشد.

در سبک زندگی اسلامی، زنان در جایگاه مدیر خانه، با تدابیر صحیح و به موقع خویش می‌توانند نقش بسزایی در سامان‌دهی اقتصاد خانواده داشته باشند و آرامش را برای اعضای خانواده به ارمغان آورند. آنان می‌توانند با بالابردن، میزان اطلاعات و آگاهی

خداوندی است، می‌تواند بشر را از افتادن در دام دنیاطلبی، که ریشه تمام فتنه‌هاست، حفظ کند. ساده‌زیستی به انسان آرامش می‌دهد و زندگی را زیبا می‌کند و روح و جسم انسان را از خشکی و تباهی نجات می‌بخشد (رحیمی، ۱۳۸۵، ص ۱۱۶).

برخی از زنان، با اینکه می‌دانند دنیا، زودگذر است، خود را بنده دنیا می‌سازند، و چنان در گرداب تجملات غرق می‌شوند که گویی گذرگاه بودن دنیا را از یاد برده‌اند. در مقابل، برخی زنان زندگی ساده، بی‌آلایش، پاک و باصفایی دارند و از آلودگی‌هایی که بر زندگی مردمان دنیا طلب افکنده است، به دورند؛ زیرا می‌دانند که خداوند مهربان آرامش و شادی‌های اصیل را در درخشش ظاهری کالاهای لوکس و گران قیمت قرار نداده است (اسحاقی، ۱۳۸۶، ص ۳۸).

امیرمؤمنان علی^ع در این باره می‌فرماید: «ساده‌زیستی در دنیا، بزرگ‌ترین آسایش است» (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق، ص ۷۰). اگر فرهنگ ساده‌زیستی در خانواده به گونه‌ای شایسته تحقق یابد، به تبع آن، این فرهنگ در جامعه جریان خواهد یافت و در نتیجه می‌توان با بسیاری از مشکلات اقتصادی مقابله کرد.

آرامش و آسایش افراد خانواده به در اختیار داشتن امکانات فراوان نیست، بلکه هرچه امکانات و لوازم رفاه و تشریفاتی بیشتر باشد، عمر انسان برای استفاده از آنها بیشتر صرف می‌شود. در نتیجه دلواپسی‌ها و نگرانی‌ها رو به فزونی گذاشته و دغدغه رسیدگی و نگهداری وسایل منزل، به اضطراب و استرس روزانه می‌افزاید. بنابراین، با زندگی ساده و دور از تجملات، آسایش و آرامش بیشتر فراهم شود، و انسان بهتر می‌تواند به رشد و پیشرفت معنوی و روحی بپردازد.

۸. تقدیر معیشت

از شاخه‌های اصیل مدیریت و از اصول مهم اسلامی در مصرف، تدبیر امور اقتصادی و انضباط مالی است، که با عنوان: تقدیر معیشت مطرح می‌گردد. تقدیر معیشت، به معنای اندازه داشتن در هزینه‌ها، حساب کردن امور زندگی، برقراری هماهنگی میان نیازها و چگونگی برآوردن آنها، و به عبارتی رعایت اصل حیاتی نظم و انضباط اقتصادی است (حکیمی، ۱۳۸۱، ص ۴۵).

امیرمؤمنان علی^ع می‌فرماید: «التَّقْدِيرُ نَصْفُ الْعَيْشِ...» (شریف‌الرضی ۱۴۰۶ق، ص ۱۰۴)؛ تقدیر و اندازه‌گیری، نیمی از وسیله زندگی است.

خویش در زمینه نحوه مصرف در خانواده، اقتصاد زندگی‌شان را با مسائل ارزشی و آموزه‌های دینی بیامیزند و از تجملات و اسراف و تبذیر پرهیز کنند. چون خانواده مصرف‌کننده کالاها و خدمات است، روش صحیح مصرف و مدیریت آن توسط زن میزان بهره‌وری را بالا می‌برد و از هدر رفتن امکانات و دستاوردها جلوگیری می‌کند. زن با این کار، می‌تواند نقش مهمی را در کاهش هزینه‌های خانواده، و به تبع آن در جامعه، ایفا کند.

در پایان می‌توان گفت: مدیریت مصرف زمانی تحقق می‌یابد که الگوی مصرف فعلی به سمت‌وسوی «الگوی مصرف اسلامی» حرکت کند و اصلاح شود. در شرایط سخت اقتصادی رفتار زن خانواده است که در نقش مادر و همسر می‌تواند برای سایرین الگوسازی کند. در نظام تربیتی اسلام، تنها تمکن مالی و اقتصادی آرامش را برای خانواده فراهم نمی‌سازد؛ بلکه خصایص نیکی مانند: قناعت و پرهیز از اسراف، پرهیز از تجمل و اعتدال و میانه‌روی، و... بسیار توصیه شده است.

.....منابع

ابن فهد حلی، احمدبن محمدبن، بی‌تا، *آداب راز و نیاز به درگاه بی‌نیاز* (ترجمه عده‌الداعی)، ترجمه محمدحسین نائجی، تهران، کیا.
اسحاقی، حسین، ۱۳۸۶، *چگونه زیستن (درس‌هایی از چشمه‌سار حکم امام علی (ع))*، قم، مشعر.
انصاریان، حسین، ۱۳۸۷، *نظام خانواده در اسلام*، قم، ام‌اینها.
پاینده، ابوالقاسم، ۱۳۸۲، *ترجمه نهج‌الفصاحه*، تهران، دنیای دانش.
تمیمی آمدی، عبدالواحدبن محمد، ۱۴۱۰ق، *غررالحکم و دررالکرم*، تحقیق

مهدی رجایی، قم، دارالکتاب الاسلامی.
حرعاملی، محمدبن حسن، ۱۴۰۹ق، *وسائل الشیعه*، قم، مؤسسه آل‌البیت.
حکیمی، محمد، ۱۳۸۱، *زندگی و اقتصاد*، مشهد، کامیاب.
حیدری نراقی، علی محمد، ۱۳۸۴، *چهل موضوع از گفتار نراقی*، قم، دارالنور.
حیدری، مجتبی، ۱۳۸۷، *دینداری و رضایت‌مندی خانوادگی*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

خلیل‌پور، محمد، ۱۳۹۴، *ساده‌زیستی*، در: www.moshaf.com
دبیرخانه ستاد مرکزی همایش اندیشه راهبردی زن و خانواده، ۱۳۹۲، *مجموعه مقالات برگزیده همایش اندیشه راهبردی زن و خانواده*، تهران، عترت نو.
راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۳۷۴، *مفردات الفاظ قرآن*، تهران، مرتضوی.
رحیمی، عباس، ۱۳۸۵، *زندگی موفق: رازهای خوب زیستن*، قم، جمال.
رشیدپور، مجید، ۱۳۸۱، *تعادل و استحکام خانواده*، تهران، اطلاعات.
رضایی آهوانویی، زهرا، ۱۳۹۰، «نقش زن در اقتصاد خانواده»، *طهورا*، سال چهارم، ش ۹، ص ۱۴۵-۱۶۳.

شریف‌الرضی، محمدحسین، ۱۴۰۶ق، *خصائص الائمة (خصائص امیرالمومنین (ع))*، مشهد، آستان قدس رضوی.
طبرسی، علی بن حسن، ۱۳۸۵، *مشکاة الانوار فی غرر الاخبار*، نجف، المكتبة الحیدریه.
علاسوند فریبا، ۱۳۸۷، *مهارت‌های زندگی با رویکرد دینی*، تهران، سروش سلامت.
غلام جمشیدی، محمدصادق، ۱۳۸۸، *اسراف در قرآن و حدیث*، قم، نشر بین‌الملل.
قضای، محمدبن سلامه، ۱۳۶۱، *شرح فارسی شهاب الاخبار کلمات قصار پیامبر (ص)*، ترجمه جلال‌الدین حسین ارموی، تهران، علمی و فرهنگی.
قیصری‌پور، رضا و زهرا غلامی‌پور، ۱۳۹۴، *اقتصاد خانواده در فرهنگ اسلام با تأکید بر نقش زن*، قم، دومین کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی، مؤسسه سفیران فرهنگی مبین.

کشوادی، طاهره، ۱۳۸۷، *اقتصاد در خانواده*، تهران، دانشگاه پیام نور.
کلینی، محمدبن یعقوب، ۱۳۷۹، *اصول کافی*، ترجمه و شرح محمدباقر کمره‌ای، قم، اسلامیه.

لیثی واسطی، علی بن محمد، ۱۳۷۶، *عیون الحکم والمواعظ*، تحقیق حسین حسنی بیرجندی، قم، دارالحدیث.

ماهرزاده، طاهره، ۱۳۹۵، «نقش مدیریتی زنان در خانواده»، *پژوهش‌نامه اسلامی زنان و خانواده*، سال اول، ش ۲، ص ۷۹-۵۶.

مجلسی، محمدباقر، ۱۴۰۳ق، *بحار الانوار*، بیروت، داراحیاء التراث العربی.
مستغفری، جعفر بن محمد، ۱۳۸۵، *روش تندرستی در اسلام* (ترجمه طب‌النبی و طب‌الصادق)، ترجمه یعقوب مراغی و محمد خلیلی، چ چهارم، قم، مؤمنین.
مصطفوی، حسن، ۱۳۸۲، *مصباح الشریعه* (از کلمات امام ششم حضرت صادق (ع))، صد باب در حکمت و معارف و سیر و سلوک و اخلاق و آداب و سنن)، تهران، مرکز نشر آثار علامه مصطفوی.

موسوی کاشمیری، مهدی، ۱۳۸۸، *پژوهشی در اسراف*، قم، بوستان کتاب.
نریمانی، محمدسعید، ۱۳۹۱، *صله رحم، آسیب‌شناسی و راه‌های ترویج*، قم، سبط اکبر.
نوروزی، ۱۳۹۳، *چشم و هم‌چشمی*، در: www.banki.ir.